

Myronenko O.S., Kushnir A.I. Historical aspects of development planning structure park of Pomology Institute of Symyrenko NARF today

The functional zoning, planning structure of the park are discussed. The types and composition of plantations are described. The positive and negative aspects of planning are presented. The imperfect road and path network, no floral design, small area for parking are identified. There aren't any gardening equipment and some its parts do not care in the park.

Keywords: park, L.P. Symyrenko, functional zoning, road and path network, memorial plantations.

УДК 631.171:6

**Инж. М.М. Муzychko; аспір. Т.І. Шуплат¹ –
НЛТУ України, м. Львів**

**ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДУ
ЛІЛІЙНИК (HEMEROCALLIS) ТА ЗАСТОСУВАННЯ ЇХ
У ЛАНДШАФТНІЙ АРХІТЕКТУРІ**

Висвітлено особливості сортового різноманіття природних і гібридних лілійників, особливостей їхнього розмноження. Здійснено оцінку декоративних якостей переважаючих у міському озелененні видів. Наведено прийоми використання лілійників у системі міського зеленого будівництва.

Ключові слова: лілійник, міксбордер, квітка, декорування, гібрид.

Зелені насадження відіграють важливу роль у формуванні середовища міста, надають індивідуальні, своєрідні риси. Вони підкреслюють, виявляють найбільш цінні будівлі, споруди, пам'ятники, декорують стіни, огорожі, промислові об'єкти. Зелені насадження беруть участь в оформленні міських площ та інших композиційних центрів, з їхньою допомогою підкреслюються особливості або приховуються недоліки рельєфу. Вони прикрашають береги рік і водойм. Об'єкти зеленого будівництва часто є самостійними витворами садово-паркового мистецтва.

На цей час спостерігаються чітко виражені тенденції до підвищення містобудівельної ролі насаджень. Як повноправний конструктивний містобудівельний елемент вони беруть участь в організації території міста, в оформленні міського ландшафту, можуть бути центром або віссю просторового вирішення міського ансамблю, його обрамленням.

На сьогодні дедалі вагомішого набувають заходи з покращення стану навколишнього середовища, благоустрою, озеленення міст і населених пунктів. Саме це і є головним завданням садово-паркового господарства. Адже підвищується значення живої природи в озелененні міста, у створенні його зовнішнього вигляду, у збільшенні площ під зелені насадження, у створенні нових парків, скверів, бульварів, лісопарків. У сучасному місті озеленені території (окремі ділянки і садово-паркові комплекси) об'єднуються в динамічну взаємопов'язану систему [2].

Програма та методи дослідження: передбачалось дослідити морфологічні та декоративні особливості сортового різноманіття природних і гіб-

ридних лілійників, особливостей їхнього розмноження та прийомів використання у ландшафтній архітектурі сучасного міста. Використовували фенологічні, ботанічні маршрутні методи, статистичні.

Результати дослідження. Рід Лілійник (*Heemerocallis*) вміщає багаторічні квіткові рослини, що систематично належать до родини Лілійникових (*Heemerocallidaceae*). Трав'яні багаторічні рослини, напіввічнозелені і вічнозелені. Квітки великі, жовтого або жовтогарячого і помаранчево-червоного кольорів у волотистому або головчатому суцвітті. Квіти розквітають послідовно одна за одною, в'януть на наступний день. Плід – шкіряста тригранна коробочка. Довгі лінійні листки, часто є дуговидно вигнутими.

Історія використання лілійників в озелененні є давньою. У Східній Азії, зокрема в Китаї і Японії, він відомий здавна. Перша згадка про нього як про садову культуру стосується I ст. нашої ери. Достовірні відомості про інтродукцію та вирощування лілійників в Європі було надано у XVI ст. Першими були введено в культуру два види: лілійник жовтий – *H. flava* і лілійник буро-жовтий *H. fulva*, що поширилися згодом повсюдно. У середині XIX ст. в Європі вперше з'явилися зеленолисті і ряболисті махрові лілійники.

Вивчення лілійників природної флори розпочалось у 60-ті роки XIX ст., а активна селекційна робота, особливо в США, Голландії, Австралії дала до 50-60-х років XX ст., близько 250 сортів від карликових кущиків до гігантів найрізноманітнішого забарвлення з термінами цвітіння від раннього до пізнього [3]. В Європі загалом та в Україні зокрема поширені гемерокаліс рудий (*H. fulva*) та жовтий (*H. flava*). А нові найрізноманітніші сорти цієї рослини – це вже витвір селекціонерів. Як наслідок, нові сорти мають більш широкий спектр кольорів, гофровані пелюстки, окантовку та інші привабливі зовнішні відмінності, які широко застосовують у міському озелененні.

Лілійник вважають відносно новою культурою у квітникарстві, він користується популярністю дякуючи своїй багатогранній красі та невибагливості, яка зокрема полягає у значній пластичності, здатності рости в тіні, півтіні, хоч лише на добре освітленому місці його цвітіння буде масовим і рясним. Для вирощування лілійників підійдуть звичайні садові ґрунти. Бідні дерново-опідзолені ґрунти необхідно збагатити компостом з додаванням піску, торфу і мінеральних добрив. На важких глинистих ґрунтах виникає застій вологи, через це в них потрібно домішувати пісок і торф. Сильна коренева система лілійника дає йому змогу отримувати вологу з глибини і не боятись пересушення верхніх шарів ґрунту. Вони не люблять частих поливів. Підливають їх лише в разі довгих засух.

Для посадки готують яму розміром 25×25×25 см, в якій розміщують кореневище і добре поливають рослину. Після посадки кущик підгортають 8-сантиметровим шаром ґрунту. Можна внести під час посадки торф або перепрілий гній у лунку, легенько присипати піском або ґрунтом, а потім розміщувати кореневище. Допускається вирощування без пересадки на одному місці 8-10 років.

Найкраще садити їх в травні або серпні. Якщо необхідно, можна робити пересадку рослин і в проміжок між цими місяцями, але робити це потрібно

¹ Наук. керівник: проф. В.П. Кучерявий, д-р с.-г. наук

в прохолодну погоду. Пізніше серпня садити їх не рекомендується, оскільки вони можуть не встигнути вкоренитися і загинуть у зимові холоди. Відстань між рослинами під час садіння має становити від 60 до 100 см, оскільки вони, підрастаючи, сильно розростаються, і в разі близького розміщення не матимуть можливості для вільного розміщення в квітнику.

Під час генеративного розмноження ознаки материнської рослини не зберігаються, насіння швидко втрачає схожість. Його краще висівати свіжо-зібраним під зиму на глибину до 2 см. Однак можна висівати і навесні наступного року. Екземпляри, які вирощують з насіння, зазвичай цвітуть на 2-3-й рік. Більш продуктивнішим, інтенсивнішим і з вищим відсотком кінцевого садивного матеріалу природних і гібридних лілійників, є розмноження вегетативно, за допомогою ділення кореневища, яке краще викопувати весною. При цьому використовують молоді кущі, вік яких не більше 5-6 років. Їх потрібно акуратно розділити руками або ножом, намагаючись не пошкодити тендітні коріння і розетки листя біля основи. Найкраще здійснювати поділ куща навесні, тому що, якщо зробити це пізніше, лілійник цього року може не цвісти [1, 4].

За періодом цвітіння поділяють на групи: денного, нічного та тривалого цвітіння, відповідно періоду життя однієї квітки, що розпускається на 1-й день, на 1-шу ніч або на добу. За формою куща лілійники підрозділяють на карликові – низькорослі і високорослі. Основні сорти представлено в табл.

Табл. Характеристика декоративності основних сортів лілійників

Сорт лілійника	Забарвлення квітки	Діаметр квітки, см	Висота, см
<i>American Revolution</i>	чорно-червоне	13-14	35-40
<i>Anna Warner</i>	рожеве	16-17	40-50
<i>Apache Tears</i>	світло-коричневе	13-14	50-60
<i>By Myself</i>	золотисто-жовте	13-14	50-60
<i>Barbary Coast</i>	яскраво-жовте	12-13	50-60
<i>Beverly Hills</i>	лілово-рожеве	14-15	60-70
<i>Blushing Belle</i>	жовто-коричневе	14-15	50-60
<i>Winnig Ways</i>	зеленувато-жовте	13-14	40-50
<i>Wild One</i>	жовто-зелене	13-14	45-50
<i>Date Book</i>	рожеве	15-17	55-65
<i>Doll Hause</i>	рожеве	13-14	45-60
<i>Carnival Flair</i>	червоне	12-13	50-60
<i>King of Hearts</i>	рожево-червоне	13-14	40-50
<i>Luxury Lace</i>	світло-рожеве	10	50-60
<i>Master Touch</i>	рожеве	11-12	35-40
<i>Little Wine Cup</i>	темно-червоне	13-14	40-50
<i>My Ways</i>	темно-червоне	14-15	65-70
<i>Red Fountain</i>	рожево-червоне	10-12	45-50
<i>Royal Frills</i>	рожеве	12-13	35-45
<i>Churchill Down</i>	жовто-пурпурове	16-17	50-55
<i>Cherry Lace</i>	темно-рожеве	15-16	50-60
<i>Chartreuse Queen</i>	зеленувато-жовте	11-12	70
<i>Sugar Candy</i>	пурпурове	11-13	40-50

Найбільша частка лілійників культивується у ботанічних садах міста Львова. Зокрема у ботанічному саду Національного університету ім. Івана Франка в колекції присутні 12 сортів: *H. Fulva*, *H. Flava*, *H. Anna Warner*, *H. Blushing Belle*, *H. Wild One*, *H. Date Book*, *H. Luxury Lace*, *H. Middendorffii*, *H. Varsity*, *H. Kvalles*, *H. Cherry Lace*, *H. Sugar Candy*. У ботанічному саду НЛТУ України колекція лілійників складається з таких декоративних сортів: *H. Fulva*, *H. Flava*, *H. Middendorffii*, *H. Varsity*, *H. Kvalles*, *H. Citridora*.

Вони є чудовим садивним матеріалом для системи міського озеленення, тому завдяки своїм численним барвам і відтінкам вписуються в міський ландшафт. Їх можна висаджувати у поєднанні з іншими декоративними багаторічниками (пеларгоніями, клематисом, каннами), створюючи міксобордери, створювати переносні чи стаціонарні садові вазони і контейнери, формувати красиві бордюри, для цього підбирають однакові за висотою сорти. Їх разом з іншими квітковими застосовують для декорування ділянок зі струмками або водоймами (природними, штучними), які набувають дедалі більшої популярності [1]. Приклад такого декорування показано на рис. 1.

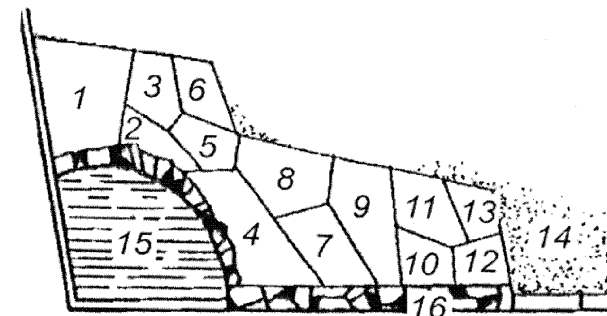

Рис. 1. Квіткове оформлення декоративного басейна: 1) функція ланцетоліста; 2,3,5,6) традиційна вірджинська (різні сорти); 4) північні садові (сині); 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13) лілійники гібридні (різні сорти); 14) газон; 15) басейн; 16) підпірна стінка

Із численних сортів влаштовують комплексні або ж самостійні групи як у ландшафтних, так і в регулярних насадженнях парків, скверів, численних міських площ. Добре виглядають лілійники, висаджені невеликими групами на фоні хвойних і листяних дерев і кущів (спірея, бузок звичайний, садовий жасмин звичайний). Тут важливо підбирати співвідношення забарвлення листків дерев і кущів і забарвлення квітів лілійника.

На темному фоні добре виділяються жовтоквіткові лілійники, тому їх можна садити і на дальньому плані ділянки, зосередивши на передньому плані більш низькорослі рослини. Вони також досить гарні, в окремих групах на тлі живоплотів, дерев'яної огорожі або кам'яної стіни, збоку від садової сходів. Вони добре виглядають з декоративними чагарниками і папороттю, серед каміння, і плямами на стриженому газоні. Низькорослі сорти і види, а також дрібноквіткові сорти використовують з каменями під час формування альпійських гірок [1]. Приклад створення кам'янистого саду показано на рис. 2.

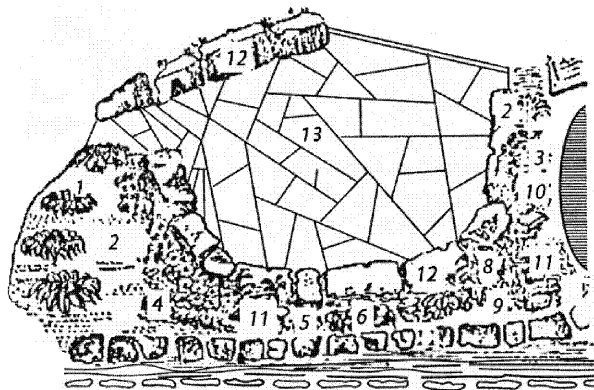

Рис. 2. Влаштування кам'янистого саду біля відпочинкового майданчика:

- 1) хоста вузьколиста; 2) первоцвіт обрамлений; 3) тюльпан Кауфмана; 4) флокс шиловидний; 5) сколка Біберштейна; 6) дзвоники карпатські; 7) очиток їдкий; 8) традесканція вергінська; 9) чебрець повзучий; 10) лілійник гібридний; 11) камені; 12) підпірна стінка із природного каменю (h=0,5 м); 13) покриття з плитки

Зважаючи на те, що період цвітіння переважаючих в озелененні гібридних сортів триває від 2 до 3,5 місяців, починаючи із травня, видові і гібридні лілійники komponують так, щоб отримати групи, які будуть цвісти з середини квітня до листопада, тобто майже 6 місяців. У разі влаштування на їх основі квітників створюють гармонійні колористичні поєднання: червоного та жовтого, помаранчевого та зеленого, жовтого і синього.

Висновки:

1. Численні природні та особливо гібридні сорти лілійників, представлені ще недостатньо в міському озелененні, хоча володіють значним декоративним потенціалом. Створено всі передумови для розширення бази їхнього різноманіття на основі ботанічних садів та садибного матеріалу місцевих розсадників.
2. Рекомендуємо якомога ширше використовувати їх для декорування водойм, формування бордюрів, міксбордерів, створення груп чи поодиноких посадок на міських квітниках чи у контейнерах.

Література

1. Пушкар В.В. Дизайн квітників / В.В. Пушкар. – К. : Вид-во "Альтерпрес", 2007. – 336 с.
2. Ерохина В.И. Озеленение населенных мест : справочник / Вера Ивановна Ерохина. – М. : Стройиздат, 1987. – 480 с.
3. Соболева Л.Е. Цветы в вашем саду / Л.Е. Соболева. – Симферополь : Изд-во "Таврия", 1988. – 208 с.
4. Безсонова В.П. Дизайн квітників / В.П. Безсонова. – Дніпропетровськ : Вид-во "Свідлер А.Л.", 2010. – 175 с.

Муzychko M.M., Shuplat T.I. Особенности выращивания представителей рода лилейниковые (Hemerocallis) и применение их в ландшафтной архитектуре

Освещены особенности сортового разнообразия природных и гибридных лилейников, особенностей их размножения. Осуществлена оценка декоративных ка-

честв преобладающих в городском озеленении видов. Приведены приемы использования лилейников в системе городского зеленого строительства.

Ключевые слова: лилейники, миксбордер, цветок, декорирование, гибрид.

Muzychko M.M., Shuplat T.I. Features of representatives of the kind of growing Hemerocallis and their application in landscape architecture

The features of varietal diversity and natural day-lily hybrid, peculiarities of their reproduction are determined. The estimation decorative qualities prevailing in urban landscaping species is made. These techniques use day-lily in a system of urban green building are established.

Keywords: day-lily, mixborder, flower decoration, hybrid.

УДК 630*232(477.43)

Магістрант М.П. Перевозник;
доц. С.М. Шевченко, канд. с.-г. наук – ХНУ

ВІКОВІ ДЕРЕВА В УРБЕКОСИСТЕМІ ХМЕЛЬНИЦЬКА – ПОШУК, СУЧАСНИЙ ЖИТТЄВИЙ СТАН ТА ПОТРЕБА ЗБЕРЕЖЕННЯ

Досліджено кількісний, видовий та санітарний стан вікових дерев міста Хмельницького. Із обстежених 253 дерев 178 (70,4 %) можна класифікувати як абсолютно здорові. Наведено види ушкодження вікових дерев, рекомендовано заходи щодо підвищення їх стійкості. Основою збереження вікових дерев вважають консерваційні заходи, які передбачають підтримання конкретних екземплярів у тому вигляді, в якому вони знаходяться на момент обстеження.

Ключові слова: вікові дерева, урбоекосистема, вікова структура, видова структура, санітарний стан.

Розвиток міст призводить до формування своєрідного урбанізованого довкілля з комплексом факторів (біотичних, абіотичних та антропогенних), що негативно впливають на життя деревних рослин.

Водночас дерева є невід'ємною частиною міста, оскільки вони в умовах урбанізованого середовища виконують фітомеліоративні функції, найголовніші серед яких: охолодження міського "острова тепла" за рахунок збільшення альбедо поверхні і транспірації, стабілізація вітрового режиму, збільшення відносної вологості повітря, "згладжування" її добових і сезонних перепадів, виділення кисню в повітря міста, виділення фітонцидів, поглинання пилу і газів, що забруднюють атмосферне повітря зниження рівня шуму в місті, затримка частини опадів і зменшення поверхневого стоку, поліпшення візуальних властивостей урбанізованих ландшафтів [1].

Звичайно, важливо висаджувати молоді дерева в місті, але набагато важливіше зберегти вже існуючі вікові дерева. Оскільки навіть сотня молодих дерев не створять того об'єму простору "кондиціонування", що одне сторічне дерево [2]. Тому досить актуальним на сьогодні є облік, охорона і збереження вікових дерев, які виділяються за діаметром, незвичною формою і дають нам уяву про тривалість життя представників цього виду, допомагають визначити оптимальні умови росту, а також слугують матеріалом для подальшої їх селекції.

Основною метою роботи було виявити вікові дерева у місті Хмельницькому та розробити рекомендації щодо їх збереження. Для виявлення ві-